

Obnovení pořádku

Rukojmí státu

Existuje jedna pozitivní stránka reálného socialismu, která nebyla nikdy, ani v těch nejkritičtějších diskusích československého jara spochybnována. Touto stránkou je péče státu o děti v ryze materiálním ohledu.

Socialismus byl budován vždy se zahledněním do budoucnosti. Byl to vždy řád, který více sliboval než dával. V důsledku konkrétních historických okolností neposkytoval v materiální sféře svým občanům téměř nic, poskytoval jim jen naději do budoucnosti. Nepředstavitelná bída sovětských začátku způsobovala, že socialistická ideologie pomíjela fakticky přítomnost a v líčení socialismu jako řádu přiměřeného blahobytu se zameřovala na budoucnost. Ideologie vychvalování reálné socialistické přítomnosti je poměrně nového data, v Sovětském svazu se plně prosadila až koncem 50-tých let a v Československu začátkem 60-tých let. A to málo, co mohl nový řád materiální oblasti poskytnout, poskytl především dětem, protože děti byli vlastně v přítomnosti existující budoucnost. Děti tak měli co nejdříve okusit materiálních jistot, které ostatním měla zajistit až budoucnost. Tak vznikl jistý kult dětí typický pro první stadium socialismu. Tato výrazná péče o děti se stala samozřejmostí a děje se dokonce bez zvláštního ideologického bubnování. Je do jisté míry společensky tabuizována a obnovený pořádek v ní pokračuje s všeobecným schválením.

Mít dítě v Československu sedmdesátých let je naprosto bezstarostná záležitost. Až příliš bezstarostná, takže se často rodí děti nepřilíh zralým rodičům. Stát poskytne matce předporodní péči, dokonalou porodnici, dítěti zabezpečí zdravotní péči, ve zvláštních případech i nesmírně nákladnou, přispívá finančně rodičům přímo i nepřímou, staví jesle, školky a vede dítě školou až do 15 let. Má připravena zařízení pro mimoškolní činnost, je schopna vzdělávat děti v uměních, ve všech možných dovednostech. Dá-li se to tak říci, projevuje socialistický stát k dětem lásku. V Československu nejsou chudé děti. Jestliže některé dítě trpí nedostatkem, žije ve špině a zanedbanosti ve vzdělání, není to vina státu, je to vina rodičů.

Za to vše si ovšem stát přisvojuje výhradní právo na výchovu svých oblíbenců. Poskytuje jim objektivní vzdělání, které je v mnoha ohledech bezkonkurenční, ale současně uplatňuje jedinou monopolní výchovu v duchu státních představ a oficiálního světového názoru. Tento typ výchovy je natolik přebujelý a nepřiměřený věku dětí, že vede často k absurditám a má opačný účinek. Je nepochybné, že tento důraz na občanskou a politickou výchovu má své kořeny v tradičních vírách o neomezené možnosti výchovy, které provázejí socialistické učení už od utopických začátků. Tyto představy doprovázejí začátky socialismu v Sovětském svazu a byli převzaty všemi socialistickými státy. V nadějích, které se vždy znovu a znovu vkládají do politické výchovy dětí, odrážejí se v reálném socialismu i zklamání z neúspěchu při masové výchově člověka nového typu, který byl teoreticky mnohokrát popsán; země reálného socialismu zalidňuje totiž většinou člověk docela obyčejného typu a rozložení dobra a zla v lidském společenství se fakticky nezměnilo. Vždy znovu proto vzniká naděje, že příští generace už bude mít vlastnosti, které soustředěná výchova naprogramovala.

V létech, kdy v Československu pomalu zrál převrat z roku 1968, uvolňovali se pomalu okovy přebujelého a ryze formální státní výchovy dětí. Byli odstraňovány především určité projevy státnosti v této výchově, dávalo se více prostoru samostatnosti v myšlenkovém rozvoji dětí a značně se oslabil všechny vnější znaky vynucené jednotnosti, uniformity, pozdravy, vlajkoslavy, fráze, permanentní projevy díky a oddanosti, atd. Narušila se i jednotná organizovanost dětí.

Obnovování pořádku vrátilo všechno na staré místo, a to ještě s větší důsledností. Děti byli podřízené opět jednotné výchově, fetiši každého typu reálného socialismu. Tato jednotná indoktrinace s mnoha naprosto formálními znaky patří více než cokoliv jiného do vnější znakové soustavy pořádku. Státu nestačí, že má děti zdravé, syté, dobře oblečené a šťastné v plnosti svých her, chce je mít současně

podobu existujícího řádu. Děti si nemohou postavit hlavu, nepřijít do školy nebo na májovou manifestaci. Je také nejlépe organizovatelná složka obyvatelstva. Každé ráno je máme všechny pěkně rozděleny ve třídách. Kdykoli je třeba vytvořit stafáž radostného obyvatelstva, stačí zavolat ředitelům několika škol.

Potřeba státu mít děti zařazené do znakové soustavy pořádku je svým způsobem i racionální a není diktována pragmatickými úvahami jako potřeba jiného druhu. Často se mi zdálo, jako by režim na začátku sedmdesátých let jednal pudově, jako matka, která se rychle snaží sehnat děti běhající bez dozoru opět pod svá křídla. Na dvou generacích bylo dokázáno, že jednotná a převážně formální ideová výchova dětí a mládeže je naprosto neúčinná vůči tlaku skutečnosti, že obraz světa, který je dítěti vnucen ideovou výchovou ve škole, se beze zbytku rozloží v konfrontaci se světem skutečným. Bylo dokázáno, že jednostranná indoktrinace je pro výchovu

A přesto všechno se obnovený pořádek vrátil v nové formální dokonalosti ke všem skamenělinám v ideové indoktrinaci dětí, a protože už dávno postrádá vnitřní přesvědčení v účinnost této indoktrinace, zůstala z ní absurdní aktivita, která vychovává z devíti desetin dětí malé pokrytce s hlubokou vnitřní nedůvěrou ke všemu, co jenom trochu zavání občanskou, či politickou aktivitou.

Do procesu obnovy pořádku v tomto směru byla především zařazena škola, oblíbený objekt reformem, bezbranná sféra, v níž jsou jen děti, které se nemohou bránit, a učitelé, nejtvrdější lidský materiál reálného socialismu, zkládající se téměř výlučně z žen, který je možno libovolně houfovat, přeškolit, zastrašit a zposlušnit. Lidský materiál téměř vojensky organizovaný, protože na jednu četu žen stačí jeden ředitel a na jednu rotu jeden inspektor.

A tak malá opět v rámci pořádku vytvořena škola, ve které dítě nemá ve výchovném procesu jedinou šanci svobodné volby. Vstupuje do Pionýra, protože do něj vstupují všichni. Společně zbírá starý papír a chodí na brigády. Společně se zúčastňuje besed se zasloužilými pracovníky, společně chodí do kina a divadla, na zvlášť vybraná výchovná představení. Společně chodí do muzea, na vítání, mává mávatky a křičí hurá. Nežádá se po něm, aby se mu to všechno líbilo, aby bylo nadšeno, prostě jen aby to dělalo, a aby na školu nepadl stín.

V učebním procesu si dítě rychle zvykne na to, že ve výchově, která je oktrojovaná každé učební látce, nejde o to pochopit a přemýšlet o nějakém problému z cizího světa dospělých lidí. Že jde hlavně o to naučit se znění problému a pokud jen možno opakovat stejnými slovy. Tak se dítě hned na začátku svého občanství naučí chápat úskalí samostatného myšlení a diskutuje a ocení všednosti papouškování a memorování všeho druhu. Pochopí přednosti fráze, kterou hýjí učebnice, zpracované pedagogy obnoveného pořádku se milionům dětí dostalo poučení, že i pouhé slovo, nebo i jméno může být chápáno jako projev nepřátelství k státu. To tehdy, když podle návodu učitelů přeplouvaly v učebnicích stránky a zatírali tuší nevhodná jména. Tehdy, když z učebnic literatury zmizela jména i díla některých autorů, když zjistili, že o představitelích státu, kterým ještě nedávno organizovaně mávali, je lepší mlčet. Tyto děti se pravděpodobně nikdy nebudou chtít stát učitelé, protože v jistém období zažili, jak jim jejich učitelé vyprávěli něco docela jiného o téže věci než ještě před rokem. Aspoň se ale naučí být shovívavé k dospělým, protože chápou, že učitelé jinak nemohou. Všechny tyto děti se naučí chápat výchovu jako bezobsažný formální doplněk normálního vyučování. S touto zafixovanou představou vstupují do vyšších tříd a taktó přicházejí i na vysoké školy. Z celého dalšího procesu indoktrinace k nim doléhají jenom zvuky, jsou to zvuky, které se linou z úst učitele marxismu-leninismu, z rozhlasu, televize a z předčítačů novin při desetiminutovkách.

A opět se zdá, jakoby to režimu nevadilo. Jakoby mu stačilo, když se všechny tyto děti později zařadí mezi obyvatelstvo znalé pravidel hry. A to budou tyto děti umět, naučili se chovat adaptovaně, vědí už kdy a při jaké příležitosti je na místě takové nebo jiné chování, slovo, fráze a podobně. Tímto způsobem prostě děti zaplatili za péči a starostlivost, kterou jim stát od narození věnoval. Později se budou muset přesvědčit, že vlastně nedostaly nic zadarmo.

Fotografie: ČSTK

Mňa netrúpa všetky tie spory, ktorým sa teraz tlač venuje – Trenčianskym Tepliciam, Piešťanom atď. Chodím ako Don Quijote s myšlienkou, že spoločný štát nemôže byť založený na nejakých východných kompetenciách, ako tu niekto hovril. Na tom, či koľajnice majú ísť tam, alebo tam, alebo či je výhodnejšie byť spolu, nebýť spolu. Tu je predsa niečo, čo je nad tým, čo ľudia pomenúvajú ako česko-slovenskú vzájomnosť. My sme sa všetci, keď tu, nemá niekto 80 rokov, narodili v Česko-Slovensku. To znamená, že sme vyrástli v tejto krajine, že sme s ňou nejakú spáliť. Naše deti, vnuci. To nie je len čosi, čo sa hodí jednoducho cez plece, nás niečo má spájať, ak čosi má byť zmyslom toho, že spoločne žijeme v tomto štáte, tak to musí byť niečo vyššie, duchovné. To má byť základom nášho spolužitia, nie staré sentimentálne záležitosti. Ide nám o objektivnú informovanosť. Poznám však dosť opačných príkladov. Viem napríklad, aká rozsiahla je česká ignorancia, pokiaľ ide o Slovensko.

Ak jestvuje nejaký spoločný dlh, tak teda ten dlh je na českej strane. České noviny nemajú čo písať o tom, že ak chceme, aby Slováci s nami žili, alebo aby nás aspoň čiastočne sentimentálne milovali, tak ako my ich sentimentálne milujeme, tak musíme o nich rozprávať, musíme povedať, čo sú, odkiaľ prišli, akú majú históriu, čím sa zaoberajú, akú majú povahu. To sa zatiaľ nedeje. Viem čítať medzi riadkami: v tých českých novinách sa čosi napíše a už tam cítim nejaký osten, ktorý tam nemusí byť. Mala by jestvovať nejaká základná slušnosť a pochopenie pre to, že chceme, aby tie národy žili spolu a že ich nebudeme rozoštvávať, že ich nebudeme rozblíjať. To nie je mravný apel, to je apel statočnosti, slušnosti, poctivosti.

Tieto slová vyřekl Milan Šimečka azda na svojom poslednom verejnom vystúpení, na stretnutí slovenských a českých novinárov v Harmónii.

Bodka za dielom? Závet? Posolstvo?

Tak k nim prístupme.

(Prebraté zo Slobodného plátku.)

seřazené v dvoustupech pionýrské organizace, organizovaně mávající na chodnicích při státních návštěvách, oblečené v uniformách na májových tribunách. Chce mít děti spívající písničky o svém šťastném životě, recitující básničky o straně a o lásce k Sovětskému svazu, odřikávající nesrozumitelné texty z politické výchovy a vždy souhlasící s každým učitelovým slovem.

Děti jsou oblíbenci státu také štěstí proto, že jsou tvárné, poslušné a neplyne z nich žádné nebezpečí pro

k uvědomelému občanství škodlivá, protože mladý člověk tuto jednostrannost s odporem odloží, když zjistí, že skutečnost je mnohostranná. Bylo mnohokrát dokázáno, že posvátná lež ve výchově zničí převahu pravdy. Bylo také nad vši pochybnost zjištěno, že naprosto formální vnucované postoje k socialismu vytvářejí na mládeži jenom poslušnou skořápku určenou pro veřejný život, a že naprosto nezasáhnou oblast vnitřního přesvědčení. Tohle všechno bylo dopodrobna prodiskutováno, nade všechny pochybnosti dokázáno, prakticky prověřeno.